

Allsherjarnefnd
b/t. Elínar Valdísar Þorsteinsdóttur
Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 9. nóvember 2010.

Efni: Frumvarp til laga um gjaldþrotaskipti, (108. mál).

Viðskiptaráð þakkar nefndinni fyrir það tækifæri að fá að veita umsögn um ofangreint frumvarp sem felur í sér breytingar á fyrningarfresti vegna gjaldþrotaskipta.

Viðskiptaráð Íslands telur mjög mikilvægt að leyst verður úr þeim skuldavanda sem blasir við í samfélaginu. Fjöldi heimila og fyrirtækja hafa orðið illa úti á síðustu misserum og alltof margir eiga erfitt með að komast upp úr fjárhagsvandræðum. Stjórnvöld hafa gripið til margvíslegra aðgerða til að mæta vanda heimila, m.a. með almennri og sértækri greiðsluáðlögun, og þá hafa fjármálastofnanir jafnframt boðið uppá fjölda úrræða. Frumvarp þetta má vissulega túlka sem frekari viðbrögð við núverandi efnahagsástandi þó því sé ekki beint að fjárhagslegri endurskipulagningu sem slíkri. Frumvarpið felur í sér ýmsa kosti og galla, allt eftir því hvernig litið er á málið, og verða þeir helstu reifaðir hér að neðan.

Frumvarpið felur í sér tillögu þess efnis að fyrningarfrestur vegna krafna sem ekki fást greiddar við gjaldþrotaskipti er stytur í tvö ár úr fjórum eða fleiri, eftir eðli krafna. Myndi þá tveggja ára fyrningarfrestur gilda um allar kröfur á einstaklinga sem fara í þrot, óháð eðli þeirra eða uppruna. Úrræði sem þetta felur í sér ákveðna réttarbót fyrir þá einstaklinga sem fara í þrot þar sem skemmri tími er í að þeir hafi tök á byrja á ný með hreint borð. Ætla má að vegna styttra tímamarks sé ýtt undir einstaklingar leggi frekari í atvinnurekstur, sem er þessu hagkerfi líkt og öðrum afar mikilvægt.

Í frumvarpinu er þó sett fram heimild til handa kröfuhöfum til að slíta fresti fyrningar að ákveðnum skilyrðum uppfylltum. Sú heimild er bæði eðlileg og nauðsynleg með hliðsjón af hagsmunum þeirra, sem eru stjórnarskrárvarðir. Þá eru þau skilyrði sem frumvarpið kveður á um, til að unnt sé að slíta fyrningu, eðlileg í ljósi þeirrar stöðu sem kröfuhafar eru settir í. Ekki verður talið það til óeðlilegra forsendna, hvað þrotamann varðar, fyrir endurvakningu kröfu að annars vegar sé sýnt fram á sérstaka hagsmuni af slitum og hins vegar að líkur séu á fullnustu kröfu með slitum.

Hvað fyrra skilyrðið varðar þá hefur notið við gagnrýni að þetta sé haldlítið því augljósir hagsmunir séu ávallt til staðar af því að slíta fresti af hálfu kröfuhafa. Í þessu sambandi verður jafnframt að líta til síðara skilyrðis ákvæðisins. Séu bæði uppfyllt má ljóst vera að um eðlilegar forsendur fyrir slitum á fyrningarfresti sé að ræða. Síðara skilyrðið er að mati undirritaðrar nauðsynlegt í sértækum lögum sem þessum þar sem ekki verður talið eðlilegt að fyrning nái fram að ganga sé möguleiki á fullnustu. Hlýtur það að vera fyrst og fremst réttur kröfuhafa að fá fullnustu krafna sinna ef möguleiki er á því, en í annan stað er létt undir með þrotamanni og honum gert kleift að losna undan kröfum sé ekki unnt að fullnusta þeim – forgangsröðunin hlýtur að vera með þessum hætti.

Þegar litið er til annarra áhrifa frumvarpsins á fjármálafyrirtæki til lengri tíma, fyrir utan hættu á töpuðum kröfum, má vissulega ætla að frumvarp þetta komi til með að skapa ákveðinn hvata fyrir þau að ganga frá málum með samningi við viðkomandi aðila áður en til þrota kemur. Þar verður hins vegar að hafa í huga að gjaldþrot er alltaf alvarlegt mál og er ekki að ósk neins – enda kostnaðarsamt, tímafrekt og erfitt ferli fyrir báða aðila. Umræða vegna skuldavanda hefur hins vegar samt sem áður meðal annars snúist um samningsvilja fjármálafyrirtækja og hversu erfitt virðist vera í einhverjum tilvikum að fá þau að borðinu. Frumvarp þetta ætti að liðka fyrir þar sem afskriftir blasa annars við, komi til þrota hjá viðkomandi aðila. Til að banki eigi von á að fá upp í kröfu sína er því hagstæðara fyrir þá að fara samningaleið en þrotaleið og mun það vafalaust skila sér í úrlausn margra mála verði frumvarpið að lögum.

Líkt og nefnt var að ofan þá hafa fjölmörg úrræði verið samþykkt til hjálpar skuldsettum heimilum og stofnað hefur jafnframt verið embætti Umboðsmanns skuldara til aðstoðar þeim. Fram hefur komið að þau úrræði hafi ekki verið nýtt í þeim mæli sem búist var við. Það verður því að velta því upp hér hvort ekki sé frekar ástæða til að efla þær aðgerðir í stað þess að setja fram sértækar aðgerðir sem þessar. Eins og nefnt var að ofan þá er lítill sem enginn ávinningur fyrir fjármálastofnanir að fara gjaldprotaleiðina. Það má sjá skýrt á því að ekki hefur verið um mikinn fjölda gjaldþrota einstaklinga¹ að ræða á ári hverju og ekki er æskilegt að skapa héraendis umhverfi þar sem gjaldþrot er raunverulegur valkostur fyrir einstaklinga. Mikilvægt er að hafa þetta í huga við umfjöllun málsins.

Töluverð umræða hefur skapast um frumvarp þetta og þá bæði til stuðnings þess og gegn því. Taka verður undir hluta af þeirri umræðu sem hefur átt sér stað og þau varúðarorð sem þar hafa komið fram. Sá misskilningur virðist hafa verið uppi að skilyrði frumvarpsins til að koma að slitum á fyrningu séu það væg að úrræðið komi í raun ekki að notum. Í þessu samhengi vísast til þess sem var ritað hér að ofan og einnig til orðalags greinargerðar með frumvarpinu, en í henni kemur beinlínis fram að þröng túlkun skuli ráða beitingu ákvæðisins. Til skýringar verður að leggja áherslu á að þröng túlkun er hér ekki rýmri heimild til slita heldur þvert á móti þrengri, þó að misskilningur um annað hafi komið fram í almennri umfjöllun.

Annar þáttur sem verður að skoða áður en frumvarp sem þetta er samþykkt eru þau áhrif sem það kann að hafa til lengri tíma lítið á lánamarkaðinn. Það verður að líta á breytingarnar sem undanþágu sem ætlað er að standa í stuttan tíma en ekki til frambúðar. Skiljanlega er ekki hægt að setja í lögin ákveðna takmörkun á gildissviði þar sem mjög erfitt er að spá fyrir um hversu langan tíma mun taka að greiða úr skuldavanda heimilanna. En ljóst verður að vera í meðförum málsins að aðeins sé um tímabundna heimild að ræða, svo ekki vinnist meiri skaði en ávinningur af því. Sú hætta er fyrir hendi að standi ákvæðið lengur en nauðsynlegt er að það fari að skaða nýja fjármögnun með hertum kröfum um tryggingar, eiginfjárframlag og vaxtastig af hálfu bankastofnana, sem leiða af aukinni hættu á töpuðum kröfum.

Einnig verður í þessu samhengi að virða ákveðið sjónarmið þegar kemur að lagasetningu sem þessari og fleirum sem hafa verið lagðar til á undanfórnum misserum. Þegar lög af þessu tagi eru sett má ekki taka þá áhættu að þau verði meginregla og að útgönguleiðir vegna fjárfestinga á borð við fasteignakaup séu of auðveldar því takmörkuð ábyrgð hvíli þar að baki. Þegar umhverfi hefur verið skapað þar sem ábyrgð er aðeins tekin á fjárfestingum með fjárfestingunni sjálfri, þ.e. þegar er um íbúðarkaup er að ræða, verður til óeðlilegt ástand sem er mjög skaðlegt fyrir lánastofnanir og tilvonandi lántakendur. Varast skal að hafa kerfi þar sem gjaldþrotalög eða lög um veðábyrgðir eru með þeim hætti að einstaklingar þurfi ekki að bera persónulega ábyrgð á skuldbindingum sínum. Væri þar með komið upp kunnuglegt umhverfi sem gagnrýnt hefur verið ríkum mæli, þ.e. lántökur til kaupa á hlutabréfum með veð í bréfunum einum saman. Þó undirrituð sé að sjálfsögðu ekki að bera saman þá fjárfestingu sem felst í hlutabréfakaupum saman við kaup á húsnæði fyrir fjölskylduna þá verður ekki hjá því komist að bera saman siðfræðina í báðum tilfellum og velta upp hvort verulegur munur sé þar á.

Virðingarfyllt,

Þórdís Bjarnadóttir
Lögfræðingur
Viðskiptaráð Íslands

¹ Samkvæmt upplýsingum frá Creditinfo þá eru á bilinu 20 og 50 manns árlega sem farið hafa í persónulegt gjaldþrot á síðustu árum en leita þarf aftur til ársins 2004 til að finna fjölda persónulegra gjaldþrota fleiri en 200 talsins.